

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за избор на **доцент** по професионално направление **2.1. Филология (Синтаксис и прагматика на португалския език)**, обявен от Софийския университет “Св. Климент Охридски” в ДВ, бр. 16 от 24.02.2012 г.,

КАНДИДАТ: гл. ас. д-р Донка Николаева Мангачева (Софийски университет)

РЕЦЕНЗЕНТ: проф. д.ф.н. Евгения Тодорова Вучева-Йорданова (Софийски университет)

Кратка справка за участничката в конкурса

Гл. ас. д-р Донка Мангачева е щатен преподавател в специалността Португалска филология на Катедрата по испанистика и португалистика при Факултета по класически и нови филологии на Софийския университет “Св. Климент Охридски”. Завършва Испанската езикова гимназия и 114 Английска езикова гимназия в София. През 1997 г. се дипломира като магистър по португалска филология в Софийския Университет “Св. Климент Охридски”. Владее отлично португалски, английски и испански език.

Учебнопреподавателска дейност: Д. Мангачева започва работа в Катедрата по испанистика и португалистика като хоноруван асистент по португалски език (1997 - 1999 г.), а след успешно издържан конкурс е назначена за редовен асистент по съвременен португалски език – практически курс. Още същата година Катедрата ѝ възлага дисциплината Синтаксис на съвременния португалски език, който води и до днес като два отделни теоретични курса съгласно действащия учебен план за бакалавърска степен: 1) Синтаксис на простото изречение и 2) Синтаксис на сложното изречение. От 2003 г. е старши асистент, а от 2006 г. – главен асистент. През 2006 г. защитава дисертационен труд на тема “Реализация на подбудителния изказ в съвременния португалски книжовен език”. Д. Мангачева разгръща поетапно преподавателската си дейност към дисциплини, които очертават и кръга на

научните ѝ интереси – Стилистика на съвременния португалски език, Прагматика на съвременния португалски език, както и редица избираеми дисциплини в преводаческия профил на специалност Португалска филология. Не преустановява и преподаването на практическия курс по съвременен португалски език. Тя е сред най-ценените преподаватели в специалността Португалска филология. Притежава висока професионална компетентност и умение да насърчава творческото мислене на студентите. Съавтор е на две учебни помагала по превод. Ръководи и рецензира магистърски дипломни работи.

Научноизследователска дейност: Д-р Д. Мангачева съвместява успешно преподавателската и научната дейност, като постоянно ги обогатява, следвайки най-съвременните научни постижения, свързани с основните полета към които са насочени основните ѝ творчески интереси. Тя е изявен автор на монографии и множество статии в областта на синтаксиса, прагматиката и комуникативната лингвистика. Представя се с доклади на симпозиуми и научни конференции у нас и в чужбина, чиито теми са изключително актуални. Всичките ѝ трудове освен висока научна стойност имат и пряк излаз в зоната на приложната лингвистика.

Обща характеристика на рецензираните трудове

Д-р Донка Мангачева участва в конкурса с над 30 публикации, от които 2 монографии, 34 статии, учебни помагала, рецензии, преводи и редакторство на научна и художествена литература, съставителство на юбилейни сборници.

Представената продукция съответства изцяло на специалността, по която е обявен конкурсът. Тя разкрива разностранните интереси на авторката и целите, които си поставя – строго научни, теоретико-приложни, учебни и практически. По изследователска проблематика трудовете се разполагат в областта на синтаксиса и прагматиката на португалския език, общото езикознание, стилистиката, лингвистиката на текста, психолингвистиката, анализа на разговора, социалната психология, обучението по португалски език като чужд език. Трудовете са публикувани в специализирани научни издания в България и в чужбина. Приложените списъци с публикации по конкурса дават точна представа за цялостното творчество на кандидатката, както и за специално представените в

настоящия конкурс трудове – публикуван хабилитационен труд и 14 статии, повечето от които са свързани тематично с него. В идейно отношение научната продукция на кандидатката може условно да се причисли към две изследователски програми 1) решаване на комуникативните задачи на говорещия при изразяването на *подбуда*, залегнала в докторската дисертация „Реализация на подбудителния изказ в съвременния португалски книжовен език“ (2006) и свързаните с нея статии; и 2) решаване на комуникативните задачи в диалогичното единство *подкана – отговор*, разработена в хабилитационния труд „Диалогичното единство *подкана–отговор* (върху материал от португалски език)“, С., Изток-Запад, 2012, 237с. и свързаните с него статии. Подчертавам, това разделяне е чисто условно и отговаря по-скоро на основните цели, които Д. Мангачева си поставя в различни етапи от своето научно творчество. Внимателният прочит на всички разработки сочи, че те са подчинени на обща изследователска програма, с единна концепция за функционалната природа на езика, надграждана поетапно с решаването на все по-широк кръг от теоретични и методологически задачи в областта на комуникативната лингвистика, което гарантира приемствеността и идейната последователност в научното развитие на д-р Мангачева. Без да омаловажавам стойността на нито една от разработките, ще се спра главно върху резултатите, постигнати след защитата на докторската дисертация и открояващи се най-вече в специално представения за конкурса хабилитационен труд.

Оценка на идеите и постиженията

Във фокуса на представената монография е вербалната реакция на адресата в диалогичното единство *подкана-отговор*, разработена като типови прагматични ходове, допринасящи в една или друга степен за общия резултат на социалното взаимодействие между комуникантите. Още тук трябва да изтъкна, че темата е смело предизвикателство към анализа на дискурса и в частност към диалога по две основни причини. Първата произтича от комплексната същност на обекта на изследване – диалогът е разчленимо и двуполусно като индивидуална реализация речево явление, но същевременно единно и организирано психосоциално взаимодействие между общуващите субекти в рамките на надредната социална

интеракция. Втората – от състоянието на съвременната наука за езика, където все още се търсят общовалидни парадигми за анализа на диалога. В конкретния случай, зад привидното симетрично балансирано комуникативно пространство *подбуда-отговор*, наподобяващо бихейвиористичната схема *стимул-реакция*, стои комплексно интерактивно единство от интенционални, когнитивни, езикови, смислови, социални, личностни, поведенчески елементи, които се проектират в типови прагматични ходове с определен принос за структурирането на диалога.

Посочените две причини налагат да се изведе подходяща методология за анализ, като се потърсят опорни пунктове в теоретичните разработки главно в областта на прагматиката, философията на езика, социалната психология, анализа на дискурса, анализа на разговора и текстолингвистиката. Избраният подход на „интегриране и преосмисляне на идеи“ (с. 8) е съобразен с комплексния характер на обекта на изследването. Той позволява на д-р Мангачева да осъществи успешно основния си теоретичен замисъл, като предложи надеждна методология за анализ на ответната реплика в диалогичното единство *подкана-отговор*, стъпила върху основите на най-съвременните постижения от сферата на съпричастните към посочената проблематика науки. Изграденият в първата част теоретико-методологически модел (15-90) е фокусиран върху ответната вербална реакция на адресата главно като линия на комуникативно поведение, мотивирана от оценката му спрямо предложението от адресанта модел на взаимодействие, нагласата му за сътрудничество, личностната му позиция. Ситуирането на обекта на анализ в обособената интерактивна рамка надгражда теорията на речевите актове и формалисткия анализ на разговора. Авторката заявява, че в диалогичното репликово единство „изказът разкрива какво извършва говорещият, когато се обвързва с дадено речево действие, а не как се обвързва с това, което казва (както е заложено в класическото виждане за единичните речеви актове)“. От теорията на речевите актове тя се опира на тезата за комуникативното действие като волева изява, като я поставя обаче в интерактивна речева структура (83-85). Посочвам този факт, защото е показателен за развитието на лингвистиката, където като цяло нищо не се отрича, а всяко постижение е отправна точка за нови хипотези и теоретични построения, включва се като съставна част в нови епистемологични парадигми.

Втората част на изследването „Акционалност на диалогичното единство *подкана-отговор*“ (91-201) възприемам не само като проверка на разработената методология върху емпиричен материал на португалски език, а като детайлното ѝ доизграждане и прецизиране, което показва, че изследваната проблематика е дълбоко осмислена. Тук д-р Мангачева вече наистина разгръща един удачен многофакторен модел за анализ, чийто набор от компоненти обхваща всички възможни измерения на *отговора* като дейностен компонент в изучаваното диалогичното единство, а именно: линия на комуникативно поведение, оценка на предложени интерактивен модел, конкретна личностна нагласа, интерактивна същност на предприятия диалогичния акт, диалогична и интерактивна функция на словесната изява, инвариантен прагматичен ход с разгърнатите му варианти (които бих нарекла съответно *макростратегия* със съставлящите я *стратегии*), средства за изразяване, условия (които разбирам като конкретен психосоциален контекст и бих нарекла *контрол на диалога* от страна на адресата), интерактивен резултат. По посочените параметри са обособени три основни линии на поведение като отговор на подканата – *съдействие* (съгласуване), *противодействие* (несъгласуване) и *бездействие* (неутралност), които са представени със съответните прагматични ходове, психосоциални параметри и езикови характеристики. В предприятия обстоен анализ на емпиричния материал се работи със завидна вещина, отсяват се различните текстообразуващи механизми, прокарват се тънки разграничения в смислоразличителните функции на речевите действия и, най-вече, извеждат се закономерности в междуличностното взаимодействие. Също заслужава внимание и последната глава на изследването, в която се отива по-далеч от първоначалния замисъл и се предлагат ценни наблюдения върху по-сложните (многоактни) интерактивни ходове, съчетани в минимална и в разгърната диалогична единица с начална реплика *подбуда*.

Независимо че анализът е проведен върху корпус на португалски език, постигнатите резултати са приложими за всички езици, тъй като е работено на универсално равнище, където най-съществени са общовалидните принципи, а не отделните езици. Специално подчертавам, че точно такива са изведените

принципи, върху които се изгражда ответната реакция на адресата в диалогичното единство *подкана-отговор*.

Формулираните изводи в заключението са в съзвучие с основния замисъл и конкретните цели и задачи на авторката.

Приноси

Сред множеството приносни моменти на изследването, които отбелязах в хода на рецензията, ще очертая основните:

1. Събрана е и е оценена съществуващата библиография по третираната тема. Откроявам този принос, защото в теоретичните източници данните са, от една страна, оскъдни, а от друга, разнопосочни. „Пресяването“ и „впрягането“ на взаимодопълващи се идейни постановки в единна епистемична парадигма изисква дълбокото им преосмисляне от страна на изследвателя.

2. Създаден е „работещ“ модел за анализ на диалогичното единство *подкана-отговор* с универсално приложение. Дефинирани са прагматичните, когнитивните, психосоциалните и структурните параметри, които позволяват да се изведат функционално-комуникативните стойности на ответната реплика на различни равнища в диалоговото поле.

3. Извлечена е обоснована типология на смисловите функции (прагматични ходове) на ответната словесна реакция на базата на отношението на адресата към предложеното взаимодействие и конкретния му принос в структурирането на диалога. Въведени са критерии за допълнително моделиране на прагматичните ходове от гледна точка на езиковата им формализация по два съпътстващи признака: посока на словесната изява (комуникация/координация) и начин на изразяване (експлицитност/имплицитност).

4. Проследени са взаимоотношенията между езикова структура и социопрагматична функция на изказа при ответната реплика в диалогичното единство *подкана-отговор* и детайлно са описани основните му функционално-комуникативни стойности.

5. Прокарани са паралели между възприетата линия на словесно поведение на адресата и съответстващия ѝ социален акт, съотнесен със социалните нагласи при

междупличностното взаимодействие (просоциална, индивидуалистка и съревнователна).

6. Посочени са възможности за съчетаване на вериги от комуникативни ходове в минимална и разгърната диалогична единица.

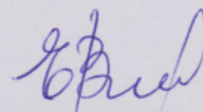
7. Систематизирани са обобщенията от всяка глава в представителен и напълно „прозрачен“ табличен вид.

Заклучение

Намирам, че изложеното по-горе ми дава основание да препоръчам убедено на членовете на Научното жури да гласуват положително за избора на гл. ас. д-р Донка Николаева Мангачева за *доцент* по професионално направление 2.1. Филология (Синтаксис и прагматика на португалския език).

София, 27 юни 2012 г.

Рецензент:

/проф. д.ф.н. Евгения Вучева/